

Kimmo Grönlund, André Bächtiger ja Maija Setälä (toim.), *Deliberative mini-publics. Involving citizens in the democratic process*. Colchester: ECPR Press, 2014, 272 s.

Deliberatiivisen demokratian ytimessä on periaate siitä, että kaikkien joita asia koskee, tulee saada tulla kuulluksi. Tämän periaatteen lisäksi deliberaatiolla eli punnitsevilla ja harjoitettavilla puheella voidaan ajatella olevan demokraattisten funktioiden lisäksi myös episteemisiä ja eettisiä funktioita. Argumentointi sekä kantojen julkinen perustelu ja oikeuttaminen toimivat itsen sekä muiden ymmärryksen, mutta yhtäläillä myös vastavuoroisuuden, yksilön autonomian ja kunnioituksen lisäämisen välineinä. Kimmo Grönlundin, André Bächtigerin ja Maija Setälän toimittama teos käsittelee kohdenetusti deliberatiiviselle demokratialle tärkeää teemaa kansalaisten aktiivisesta osallistumisesta ja keskusteluista.

Lähes jokaisen teoriakeskustelun tavaksi on muodostunut käytäntö kutsua oman paradigmansa muutoksia *käänneiksi*. Teokseen alkusanat kirjoittanut John Dryzek (2010) onkin määritellyt deliberatiivisen demokratiateoriaa tapahtuneeksi neljä käännettä (institutionaalinen, empiirinen, käytännöllinen ja systeeminen), joista tämä teos käsittelee pääosin ensimmäistä eli institutionaalista käännettä. Institutionaalista käännettä käsittelevässä keskustelussa keskitytään tarkastelemaan deliberaation konkreettisia areenoita. Näiden institutionalisoituneiden deliberaation areenoiden, kuten kansallisten parlamenttien sijasta teos pureutuu niin kutsuttuun demokraattisten innovaatioiden tutkimuskenttään. Metateorian näissä keskusteluissa toimii edustuksellisen demokratian kritiikki ja edustuksellisten järjestelmien legitimitteettivaje, minkä mukaan kansalaisten ääni ei välity riittäväällä tavalla poliittiseen päätöksentekoon. Usein suoran demokratian vaateita sisältyviin demokraattisiin innovaatioihin voidaan lukea myös esimerkiksi kansalaisaloitejärjestelmä. Kuitenkin tämän urauurtavan toimitetun teoksen vaikutusvaltainen kirjoittajajoukko pohtii volyymin nimen mukaisesti kysymystä kansalaisten (paremmasta) mukaan ottamisesta demokraattisiin prosesseihin erilaisten *deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden (mini-publics)* myötä. Tälle *mini-publics* -määritelmälle ei löydy mieleistä käännöstä, mikä pätee myös yhtä lailla akateemiseksi miellettyyn 'deliberaatioon', puhumattakaan puhekielelle vieraasta deliberatiivisesta demokratiasta.

Toinen, tärkeämpi teoksen otsikkoon liittyvä huomio koskee sanavalintaa 'demokraattiset prosessit'. Tämä oletettavasti tarkoituksellinen yleisluontoisuus avaa tärkeällä tavalla deliberatiivisia kansalaiskeskusteluita koskevan teoreettisen ja empiirisen keskustelun horisonttia, mutta myös niitä kohtaan esitettyjä kritiikkejä. Ensinnäkin, mitä ylipäätään nämä 'demokraattiset prosessit' ovat; mikä niiden suhde mahdolliseen päätöksentekoon on (valmistelu-, konsultointi- vai päätösfunktio); kuka määrittää mistä demokraattisissa prosesseissa on kyse (agendan asettaminen); ja keitä näihin prosesseihin mukaan luetaan (inkluisio)? Näitä kysymyksiä, jotka muuntuvat myös koskemaan itse kansalaiskeskusteluita, lähestytään teoksessa hyvin kattavas-

ti. Samalla jotkin kirjan teemat laajenevat myös deliberaation 'käytännöllisen käänteen' puolelle, jossa analysoidaan ja arvioidaan deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden toimivuutta. Tällöin tunnutaan tarkoittavan enemmänkin *kansalaisfoorumeita* tai *-raateja*.

Kuten teoksen toimittajat esittelyluvussa toteavat, kirjan pohjavire on normatiivinen: sen tarkoituksena on esittää arvioita siitä, miten deliberatiivisia kansalaiskeskusteluita (-raateja tai -foorumeita) tulisi järjestää ja miten niiden tulisi toimia jotta ne voisivat vastata asettamaansa tavoitteen demokraattien laadun parantamisesta. Deliberatiivisissa kansalaiskeskusteluissa usein keskeisenä ajatuksena on luoda mahdollisimman optimaalinen ympäristö keskustelulle nimenomaisesti deliberatiivisen teorian tarkoittamalla tavalla. Lisäksi melko usein myös pyritään muodostamaan kansalaiskeskustelun osallistujajoukosta 'mikrokosmos', jonka "edustajia" osallistajat olisivat. Näiden edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi (tutkimus)asetelmaan (ja -tavoitteisiin) vaikuttavia muuttujia on mahdollisesti kontrolloitava.

Kirjan kolmetoista lukua on jaettu neljään osioon, jotka olisi ollut suotavaa osoittaa toimittajien aloitusluvun sijasta suoraan myös sisällysluettelossa. Tämä olisi mahdollistanut ensivilkkaisulla tutustumisen toimitetun kirjan teema-alueisiin, mikä olisi hyödyttänyt ainakin aiheeseen aiemmin perehtymätöntä lukijaa. Teoksen laajuuden vuoksi voin seuraavassa ainoastaan käydä kursorisesti kirjoittajien artikkeleita ja keskeisiä argumentteja.

Kirjan ensimmäinen osa käsittelee tutkimusaiheen määrittelyä ja rajoituksia. Matthew Ryanin ja Graham Smithin artikkeli tarttuu deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden käsitteelliseen epämääräisyyteen. He tekevät hyödyllisen kolmijaon määrittelyiden rajaavuuden eli sen suhteen kuinka muodollisia, fasilitoituja ja osallistumiseltaan avoimia kansalaiskeskustelut ovat. Siinä missä Ryanin ja Smithin artikkeli ei niinkään luo uutta argumentaatiota, sen ehdoton ansio on päällekkäisten keskusteluiden ja tutkimusten luokittelussa ja selventämisessä. Tavoitteeseen kuuluva määrittelmien ja käsitteiden tarkentaminen edistää myös tilausta tutkimusalan vertailevalle tutkimukselle. Näissä paikoin päällekkäisissä keskusteluissa suhtautuminen (tutkimukselliseen) kiinnostukseen mahdollisiin mielipiteenmuutoksiin, joita deliberatiivisissa prosesseissa voidaan saada aikaiseksi, vaihtelee. Kirjoittajat, kautta läpi koko teoksen, verrattain usein viittaavat kapeimman määritelmän saavan James Fishkinin luoman *Deliberative Polling*[®]in (DP[®] jatkossa) varovaiseen kritiikkiin. Tämä osaltaan kertoo kyseisen deliberaation tutkimusnäkökulman ja -menetelmän vaikutusvaltaisuudesta mutta myös sen tutkijakunnassa herättämistä ristiriitaisuuksista. Fishkinin (luku 3) oma teksti ei pyrikään vastaamaan tähän kritiikkiin, vaan pyrkii osoittamaan DP[®]:n sovellettavuutta ja sen tuomaa lisäarvoa erilaisten demokratiateorioiden kohdalla. Hän päätyy toistamaan sinänsä kestävä argumenttinsa deliberatiivisesta mikrokosmuksesta puolustessaan kysymystä tasa-arvon ja osallistumisen välisestä suhteesta. Kuten nokkelasti otsikoidussa luvussa (4) "Mitä Dahl sanoisi?" (kirj. Ian O'Flynn ja Gaurav Sood) vastataan, DP[®] ja muut deliberatiiviset kansalaisfoorumit eivät läpä-

sisi vastikään edesmenneen Robert Dahlin tasa-arvon prinssiä. Kirjoittajat tuovat kattavasti ilmi, kuinka huolimatta hyvin suunnitelluista ja kontrolloiduista asetelmista joilla tasa-arvoista deliberaatiota ja osallistumista pyritään turvaamaan kansalaiskeskusteluissa, näyttää demokraattinen deliberaatio olevan näiden suhteen kuitenkin varsin heikolla tolalla. Kirjoittajien mukaan tutkijoiden ja muiden deliberatiivisia kansalaiskeskusteluita järjestävien tulisi kiinnittää huomiota piendeliberaatioiden monimutkaisiin rakenteellisiin heikkouksiin, valottaa aktiivisemmin tutkimustensa metodologisia ja teoreettisia taustaoletuksia sekä yksinkertaisesti – kerätä enemmän ja laajemmin aineistoa tutkimusyhteisön yhteiseen, avoimeen käyttöön. Melko nuorelle tutkimusalalle ymmärrettävä vaade tutkimuksen lisäämisestä toistuukin läpi teoksen.

Toisen osan, jonka artikkelit käsittelevät fokusoidummin deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden suunnittelua ja implementointia, avaa Maija Setälän ja Kaisa Herneen artikkeli kokeellisen tutkimuksen ja normatiivisen teorian suhteesta (luku 5). Kysymyksenasettelu empiirisen ja teoreettisen tutkimuksen välisistä jännitteistä ei ole uusi politiikan tutkimuksessa, mutta politiikan teoriassa 1990-luvulla tapahtuneen 'deliberatiivisen käänteen' myötä käsitkset "ideaalisista" intressivapaasta deliberaatiosta ja havainnot sen "todellisista" poliittisista ilmentymistä ovat törmäilleet toisiinsa. Deliberatiivinen demokratiateoria tuntuu ottavan tämän usein varsin tarpeettoman vastakkainasettelun kuitenkin tosissaan, sillä se kohdistuu kaikesta huolimatta deliberaatioparadigman keskeisimpiin periaatteisiin kuten tasa-arvoon, inklusiioon ja moniäänisyyteen. Myös Grönlundin ja muiden toimittama teos on nähtävä osana tätä keskustelua. Ehkä juuri tämän vuoksi teoksen kontribuutio on keskeinen, sillä kuten Setälä ja Herne omassa artikkelissaan toteavat, kansalaiskeskusteluihin liitettävät deliberatiiviset kokeilut tuovat ilmi funktionaalisia toimintoja (esim. informaation rooli) ja prosedureja (kuten päätöksentekomallit, keskustelun moderointi) joilla voidaan tarkemmin selittää deliberaation laatuun liittyviä kysymyksiä. Nämä monimutkaiset, myös ihmisten käyttäytymiseen ja psykologiaan liittyvät dynamiikat saattavat olla pohjimmiltaan ulosulkevia siinä mielessä, että vaihtokaupat (*trade-off*) sekä jostain deliberatiivisen demokratian periaatteesta (kuten inklusiosta) tinkiminen saattavat tulla kyseeseen. Myös mahdollisten tiedollisten valmiuksien epäsuhtaa pyritään tasaamaan deliberatiivisissa kansalaiskeskusteluissa jakamalla osallistujille tasapuolinen informaatiopaketti käsiteltävistä kysymyksistä (tämä on keskeinen funktio DP[®]:ssä, johon kuuluu myös asiantuntijoiden paneeli). Deliberatiivisen demokratia onkin viimeaikoina osoittanut entistä enemmän kiinnostusta niin kutsuttuun episteemiseen hedelmällisyyteen (*epistemic fruitfulness*).

Siinä missä deliberaation kokeellinen tutkimus edistää tutkimuskysymysten operationalisointia ja pakottaa teoria-kenttää käymään jatkuvaa vuoropuhelua siihen keskeisesti kuuluvista käsitteistä ja päämääristä, luvussa 6 Claudia Landwehr tarttuu niistä yhteen eli deliberaation fasilitoimiseen. Oudokuttavan tutkimuksellisen sokean pisteen asteitaista korjautumista voidaan kenties selittää lisääntyneellä kiinnostuksella deliberaation laadun tarkasteluun pelkkien

kansalaiskeskustelua edeltävän ja sen jälkeen mitattavan mielipiteen vertailun sijasta. Päätelmässään Landwehr argumentoi sen puolesta, että deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden suunnittelussa ja toteutuksessa sekä kokeilujen tulosten tulkinnaassa otettaisiin paremmin huomioon deliberaatiota puolueettomasti fasilitoivien erilaisten roolit. Puheenjohtaja, moderaattori, sovittelija (*mediator*) ja fasilitaattori puuttuvat kansalaiskeskusteluiden osallistujien autonomiaan ja ryhmäkeskusteluiden kulkuun ja sisältöön eri määrin. Näiden roolien vaikutuksen parempi ymmärrys edesauttaa muun muassa pyrkimyksen kontrolloida esimerkiksi sosiaalisen eriarvoisuuden implikaatioita. Samalla ne parantavat myös empiirisen tutkimuksen selittävyttä.

Luvun 7 Kim Strangbergin ja Kimmo Grönlundin kookoama-artikkeli verkkovälitteisestä deliberaatiosta jatkaa teoksen ansioitunutta teemoittelua aiheista, joihin deliberatiivista demokratiateoriaa pinnallisesti tuntevat eivät välttämättä törmäisi. Tämän aihe on kuitenkin sellainen, joka tulee muodossa tai toisessa esille esimerkiksi verkossa tapahtuvaa kansalaisosallistumista koskevissa keskusteluissa. Kirjoittajat huomauttavat osuvasti, että vain harvat internetin keskustelufoorumit on perustettu deliberatiivisen teorian idealit mielessä tai suunniteltu toteuttamaan niitä. Näin ollen erilaisten keskustelufoorumeiden deliberatiivisuuden arvioiminen ja tutkimuksen rakentaminen kyseisten teorias-ta kumpuavien oletusten varaan voi kadottaa fokuksensa ja pahimmillaan johtaa harhapoluille, vaikkakin varmasti varsin kiinnostaville sellaisille. Artikkeleihin on valikoitunut viime vuosikymmeneltä yhteensä kymmenen verkkodeliberaatio-kokeilua, joita tarkastellaan osallistumiskynnyksen (taidolliset ja materiaaliset resurssit; motivaatio), verkkodeliberaation tutkimusasetelman (mm. online/offline -deliberaatio; kokeilun kesto) sekä lopputuloksien (ulkoisten eli mahdollisten poliittikkavaikutusten sekä sisäisten eli osallistujien aseissa, tiedoissa tai mielipeissä tapahtuneiden muutosten) kannalta. Erityisen huomionarvoista kirjoittajien mukaan on ulkoisten poliittikkavaikutusten lähes täydellinen puuttuminen, mikä voidaan yleisemmin nähdä kriitikkinä deliberatiivisten kansalaisraatien institutionalisoitumisen puolesta. Sikäli jos deliberatiivisilla kansalaiskeskusteluilla ei ole todellista relevanssia demokraattisten valmistelu- tai päätöksentekoprosessin suhteen, voi syntyä kiusaus käyttää niitä legitimoimaan mahdollisesti jo ennalta läpivietyjä poliittisia prosesseja. Sen lisäksi, että Strangberg ja Grönlund tekevät tämän kriittisen huomion verkkodeliberaatioalustan näennäisen matalasta kansalaisosallistumisen ja -kuulemisen kynnyksestä, toinen – kenties yhtä haitallinen seuraus – voisi olla se, että deliberatiiviset kansalaiskeskustelut typistyisivät pelkiksi akateemiseksi teoriantestauksen sormiharjoituksiksi.

Kriittisistä varauksista huolimatta kansalaiskeskustelut ja niiden tutkimus paljastaa kiinnostavia seikkoja pienryhmäkeskusteluiden laadusta ja vaikutuksista keskusteluosapuoliin. Näitä teemoja käsittelevän kolmannen osan aloittaa André Bächtigerin ja Marlène Gerberin artikkeli (luku 8), jossa tarkastellaan 400 osallistujaa eri Euroopan maista koonneen *Europolis* -DP[®]:n (vuodelta 2009; aiheina maahanmuutto kolmansista maista sekä ilmastonmuutos) keskusteluiden laatua. Artikkelit analysoi järjestettyjä pienryhmäkeskusteluja

konsensuaalissävytteisen ”herrasmiesmäisen” (*gentlemanly*) sekä ”kamppailevan” ja haastavan keskustelun näkökulmista. Kirjoittajat puoltavat jälkimmäistä näkemystä, jonka mukaan haastamisen logiikka (tietyin varauksin) voi vastoin olettamuksia parantaa deliberatiivista prosessia, sillä se pakottaa osapuolet ottamaan kantaa käsiteltävään asiaan ja toisinaan muuttamaan myös mielipidettään. Tällä voidaan myös pyrkiä murtamaan psykologisesta tutkimuksesta tuttua kognitiivista dissonanssia, jonka mukaan ihmiset sivuuttavat omalle mielenmaisemalle ristiriitaiset tai vastakkaiset asiat. Kohteliaaseen jutusteluun verrattuna haastaminen monipuolistaa, rikastaa ja selkiyttää saatavilla olevaa informaatiota myös keskustelijoiden argumenttien sekä niiden taustaoletuksien suhteen. Tätä ajatusta sivuten kirjoittajat siteeraavat Michael Schudsonia (1997), joka on todennut että ”hyvän demokraattisen keskustelun tulee olla ’syvällisesti epämurkkaa’”.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että vaikka pienryhmät olivat koostettu erilaisista ennakoasenteista ja aihealueita koskevista mielipiteistä, keskustelun luoone oli enemmänkin neutraali ja sovinollinen, ja josta puuttui pääosin erimielisyyteen, provosoimiseen tai epäkunnioituksen osoittamiseen liittyvät elementit. Melko ennakoitavaa tutkimustulosta selittää monet, erityisesti ihmisten ryhmässä toimimisen normit, mutta yleisemmällä tasolla voidaan todeta artikkelin ottavan tärkeällä tavalla osaa hiljalleen esiin nousevaan kiinnostavaan aihealueeseen konfliktien ja intressien roolista deliberatiivisessa teoriassa (ks. esim. Mansbridge ym. 2010).

Empiirisesti teemaa tarkentaa luvun 10 artikkeli, jossa Didier Caluwaerts ja Dimokritos Kavadias tarkastelevat konfliktikysymystä syvästi jakautuneen yhteiskunnan kontekstissa. Tätä tutkiakseen he järjestivät Belgiassa kansallisen politiikan suuntaa käsittelevän deliberatiivisen kansalaiskeskustelun, jonka deliberaatioon laatu mitattiin siihen tarkoitukseen kehitettyä *Discourse Quality Index*’ä (Steiner ym. 2004). Deliberaatiokokeen tulokset antavat osviittaa, että ”kuuman deliberation” (*hot deliberation*) hypoteesi ei välttämättä pidä paikkaansa. Deliberaation taso ei laskenut, vaan päinvastoin kasvoi niissä pienryhmissä, joiden osallistujat tulivat polarisoituneiden yhteiskunnallisten jakolinjojen molemmin puolin. Näin ollen ’toisen puolen kuuleminen’ paransi myös avoimuutta ja yhteistyökykyä, jota tarkasteltiin myös erilaisten päätöksentekosääntöjen valossa.

Deliberatiivisiin kansalaiskeskusteluihin (niiden suunnitteluun ja toteutukseen) sekä niissä tapahtuvaan deliberatioon suotuisasti ja heikentävästi vaikuttavia kontingentteja dynamiikkoja on lähestytty tavalla tai toisella tähän mennessä teoksen lähes jokaisessa artikkelissa. Näitä keskustelua aivan keskeisellä tavalla selkiyttää Michael E. Morrellin (luku 10) argumentti, jonka mukaan deliberation onnistuneisuus – puhumattakaan sen empiirisestä mittaamisesta – on sidoksissa aina kyseessä olevaan käsitykseen siitä, mitä deliberatio on ja ennen kaikkea *mihin sillä tulee pyrkiä*. Koska harva teoria on yhtenäinen monoliitti, vallitsee deliberatiivisen teoriankin sisällä erilaisia näkemyksiä deliberation lopputuloksista ja merkityksistä. Morrell hahmottaa kolme eri tavoitetta, joiden kautta deliberation onnistuneisuutta voidaan arvioida: demokraattisesti rationaalinen tai kohtuullinen päätös; reflektiivinen julkinen mielipide ja

episteeminen virheettömyys (*correctness*). Ainoastaan tätä analyttistä taustaa vasten, jossa deliberation lopputulos on teoriavetoisesti määritelty, voidaan tarkastella sekä myös ennaltaehkäistä vinoutumia (*participant bias*), jotka vääristävät deliberatiivisen prosessin elementtejä. Täysin niistä ei kuitenkaan pääse eroon johtuen ihmismielen toiminnasta, joka tiedostamattaankin ohjaa ja joiltain osin myös rajoittaa havaintoja, päätelmiä ja arviointikykyä. Siten inhimilliset vääristymät peilautuvat näin ollen myös deliberatiivisiin kansalaiskeskusteluihin. Piendeliberation osallistujat saattavat arvioida omaa käyttäytymistään eri tavoin kuin muiden (*attribution bias*), ja mitä ryhmäytyminen saattaa entestään kärjistää (*in-group/out-group bias*). On havaittu, että empatia voi lieventää näitä vääristymiä. Empatian käsitteen tuominen deliberatiiviseen teoriaan onkin Morrellin keskeinen kontribuutio ja se luo kiinnostavan demokratiaan liittyvän yhteyden mikrodeliberaatiosta käytävän keskustelun ja poliittisen filosofian välille. Suurin uhka yllä määriteltyille deliberatiivisen prosessin seurauksille on kuitenkin informaation prosessoinnin vääristymä, sillä kognitio ohjaa hyvin suurelta osin ihmisen toimintaa ja vaikuttaa näin ollen myös kykyyn vastaanottaa uutta tai muokata olemassa olevaa tietorakennetta. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että omalle tietorakenteelle vastakkainen tai sitä uhkaava tieto helpommin sivuutetaan (*confirmation bias*). Pahimmillaan konformisuus ja samanmielisyys voi johtaa myös ns. ryhmäpolarisaatiohypoteesin mukaisesti (Sunstein 2003) mielipiteiden äärimmilleen viemiseen – myös minkä vuoksi tavoitteiltaan vaihtelevien deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden suunnittelussa tulisi taata ryhmien riittävä heterogeenisyys.

Kirjan viimeinen neljäs osa on omistettu deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden saamaan kritiikkiin. Vaikka toisinaan kansalaiskeskustelujen merkityksen ja relevanssin kyseenalaistukset – ja tarpeettomat yleistyksyet, joita Grönlundin ym. toimittaman teoksen lukeminen auttaa oikomaan – on osin harhaisia, osuu ne kuitenkin maaliinsa sen suhteen että deliberatiivisen demokratiaan keskeisesti kuuluu ajatus julkisesta järjestyksestä ja harkinnasta sekä oletus näiden jonkinkaltaisesta yhteydestä päätöksentekoon. Näin ollen rajattujen ja usein ei-julkisten monenkirjavien deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden suhde massademokratiaan jää epäselväksi. Luvussa 11 Simon Niemeyer osallistuu tähän keskusteluun piendeliberatioiden ”ylöspäinskaalautumisesta” (terminologiassa tähän viitataan vailla mielekäästä käännöstä olevalla ilmaisulla *scale-up*) ja roolista deliberatiivisessa systeemissä. Institutionalisoitumpi asema selkeine tehtävineen ja tarkoituksineen takaisi laajemman yhteiskunnallisen relevanssin ja vaikuttavuuden. Viime vuosina esiin nousut systeemien näkökulma (Mansbridge ym. 2012) havainnoi ylätasolla eri deliberatiivisten instituutioiden (esim. parlamentit, oikeuslaitokset) rooleja myös suhteessa niiden keskinäiseen työnjakoon. Tästä seuraa, ettei kaiken näillä areenoilla tapahtuvan erikoistuneen deliberation tarvitse välttämättä täyttää teoriasta johdetun ”autenttisen” tai ”onnistuneen” deliberation ehtoja. Vaikkei Niemeyerin argumentti systeemitasolla deliberatiivisen demokratian vertaamisesta talouteen tässä vaiheessa täysin vakuutakaan, tarjoavat tehdyt analyttiset jaottelut järjestelmän osista

(tavoitteista, oletuksista, välillisistä seurauksista proseduurista, sekä instituutioista) hyviä selvennöksiä. Niemeyerin mukaan deliberatiivisia kansalaiskeskusteluja ei tulisi nähdä julkisen päätöksenteon korvaajina, vaan niiden merkitys piilee kyvyssä erottaa julkisessa keskusteluissa käytetyissä argumenteissa ja perusteluissa ’jyvät akanoista’. Sen lisäksi, että kansalaiskeskustelut tuottavat osallistujilleen ’hyviä sivuvaikutuksia’ eli ne lisäävät osallistujien deliberatiivista kapasiteettia, niiden keskeisenä funktiona on säädellä ja tarjota parempia argumentteja julkiseen keskusteluun. Ajatus julkisen sfäärin deliberatiivisuuden parantamisesta on kannatettava tarjontapuolen laadun lisäämisen näkökulmasta, kuten Niemeyer esittää. Suhtautuisin kuitenkin varauksellisesti toisen tieteenalan – tässä tapauksessa talousteorian – käsitteistön soveltamiseen deliberatiivisessa teoriassa. Vaikka systeemissä näkökulmasta saattaa olla otollista käsitellä systeemin osasia ja toimintaa tätä käsitteistöä soveltaen, sisältyy siihen kuitenkin riski, että deliberatiivisen systeemin tarkastelu ohjautuu ja rajautuu sille vieraan käsitteellisen logiikan mukaisesti. Monitahoiset ja päällekkäiset deliberatiiviset prosessit voidaan tällöin virheellisesti käsittää jonkin utooppisen yhteiskuntakoneen korvattavina osasina, jolloin myös deliberaatio saattaa redusoidua joksikin jota voidaan ulkoapäin tarpeen mukaan annostella demokraattisten prosessien eri vaiheisiin.

Deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden tuottamaa valistunutta mielipidettä ja muita deliberatiivisia hyveitä, kuten luottamusta, vastavuoroisuutta ja kunnioitusta, ei voida makrotasolla sellaisinaan toisintaa. Ne täytyy nähdä deliberatiivisen systeemin integroituneina osina. Näin toteavat luvun 12 kirjoittajat Aubin Calvert ja Mark E. Warren, joiden argumentti deliberaatiolle haitallisesta kehystämiseffektistä (*framing effect*) myös sivuaa deliberatiivisia kansalaiskeskusteluita kohtaan esitettyä kritiikkiä (mm. Chambers 2012). Toisin kuin kritiikki esittää, kirjoittajat eivät näe piendeliberatioita ”tyhjiönä” joiden tarkastelusta puuttuisi mielipiteiden *muodostamisen* näkökulma. Vaikka itessään välttämätöntä kehystämistä, jolla on kiinnostavia yhtymäkohtia luvussa 10 käsiteltyjen vääristymien kanssa, käsitelläänkin artikkelissa pääosin kansalaiskeskustelujen kontekstissa (ja tarjotaan ratkaisuja haitallisten hallitsevien, polarisoivien sekä ryhmäpohjaisten kehysten tuomiin ongelmiin), edistää se keskustelua laajemmasta systeemitasoisesta tarkastelunäkökulmasta. Tällöin tähän liittyy myös julkista sfääriä koskevat ja osin medialogiikan mukaiset kyseenalaiset lainalaisuudet, jotka peilautuvat yhtäläillä piendeliberatioihin viottaan deliberaation eettisiä ja episteemisiä periaatteita.

Deliberatiivisella demokratialla on paljon annettavaa siihen, miten yhteiskunnallisista asioista ja erimielisyyksistä tulisi keskustella ja käsitellä. Rakentavan sovittelun pyrkimys ei kuitenkaan voi tarkoittaa esimerkiksi valtakysymysten välttelyä tai niiden hautaamista puolueettoman ja rationaalisen argumentaation prinssiin ylläpitämisen vuoksi. Poliitiikka (ja poliittiset prosessit) toki pitää sisällään tiettyjä deliberatiivisia ihanteita haastavia problematiikkoja, joista on hyvä olla tietoinen (ks. esim. deliberatiivista prosessia vääristävistä kehyksistä ja vinoutumista luvuissa 10 ja 12). Samalla deliberatiivisen demokratian on kuitenkin sallittava myös

monimuotoisempia tapoja luoda, ilmaista ja sovitella mielipiteitä (Young 2000). Tämä puolestaan voi valtaistaa sellaisia ryhmiä jotka eivät muuten tulisi kuulluksi tai jotka eivät osaa ”pelata sääntöjen mukaan”. Teos nostaa onnistuneesti myös esiin deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden kontekstissa haastavan ja vasta-argumentoivan deliberaation meriittejä, mikä pakottaa osapuolia refleктоimaan preferenssejään ja tarvittaessa jopa oikomaan mielipiteitään. Tämä puolestaan voi selkiyttää mahdollista erimielisyyttä, mutta se myös saattaa nostaa esiin vaihtoehtoisia selitysmalleja ja ratkaisuja käsillä olevaan asiaan.

Itse näkisin tärkeänä myös koko teoriakeskustelulle, jos deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden tutkimuksessa voitaisiin kohdennetummin avata edustamisen problematiikkoja. Olisi kiinnostavaa selvittää esimerkiksi sitä, miten piendeliberatio-osallistujien kokemaa ”edustaminen” vaikuttaisi mielipiteenmuodostukseen, -vaihtoon, argumenttien perusteluihin sekä mahdolliseen päätöksentekoon. Poliittisen edustamisen logiikat tuskin vaikuttaisi deliberaation episteemisiin tavoitteisiin, mutta se voi tuoda lisävalaistusta mielipiteenmuutoksen ja toiminnan väliseen kongruenssiin (eli päätöksentekotilanteessa edustajan toiminnan insenttiivit eivät peilaa deliberaation myötä syntyynyttä uutta tietoa tai näkökulmaa). Asetelmaa voisi myös pystyä testaamaan erilaisin osallistujajoukoin joista osa olisi valittu järjestäjien toimesta, toiset puolestaan valittu demokraattisin keinoin (esimerkiksi äänestämällä) ja kolmannet olisivat ilmoittautuneet itse itsensä osallistujiksi (*self-selection*).

Deliberatiivisia kansalaiskeskusteluja ei tule nähdä synonyymeinä deliberatiiviselle demokratialle, vaikka niitä usein ainakin sen näkyvimpinä airueina pidetäänkin. Kuten teoksen toimittajat kirjan päättävässä luvussa 13 toteavat, tulevaisuuden haasteina on kansalaiskeskusteluiden institutionalisoinen olemassa olevaan deliberatiiviseen systeemiin. Jää siten myös nähtäväksi onko kirjoittajien visioima spill over -efekti julkiseen keskusteluun mahdollista. Teos lisää merkittävällä tavalla tietämystämme tästä vaikutusvaltaisesta tutkimussuuntauksesta ja tekee paikoin aidosti uusia avauksia. Sen ansioksi on myös luettava joissain artikkeleissa tarjotut konkreettiset parannusehdotukset joihinkin kansalaiskeskusteluita vaivaaviin seikkoihin. Näin ollen teos olisi suotavaa lukemistoa myös deliberatiivisia kansalaiskeskusteluja, -raateja ja -paneeleita hyödyntäville ja niistä kiinnostuneille ei-akateemisille tahoille. Ehdoton tilaus – Suomeen kehittyneen deliberatiivista teoriaa monipuolisista näkökulmasta tarkastelevien tutkijoiden keskittymän johdosta – olisikin yleistajuiselle kotimaisilla kielillä kirjoitetulle deliberatiivista demokratia(teoria)a käsittelevälle teokselle.

JENNI RINNE

LÄHTEET

Chambers, Simone. 2012. *Deliberation and mass democracy*. Teoksessa John Parkinson ja Jane Mansbridge (toim.), *Deliberative Systems. Deliberative Democracy at the Large Scale*. New York: Cambridge University Press, 52–71.

-
- Dryzek, John. 2010. *Foundations and Frontiers of Deliberative Governance*. Oxford: Oxford University press.
- Young, Iris Marion. 2000. *Inclusion and Democracy*. New York: Oxford University Press.
- Mansbridge, Jane ja Bohman, James; Chambers, Simone; Estlund, David; Føllesdal, Andreas; Fung, Archon, Fung; Lafont, Cristina; Manin, Bernard ja Martí, José Luis. 2010. The Place of Self-Interest and the Role of Power in Deliberative Democracy. *The Journal of Political Philosophy* 18:1, 64–100.
- Mansbridge, Jane, Bohman, James, Chambers, Simone, Christiano, Thomas, Fung, Archon, Parkinson, John, Thomson, Dennis F ja Warren, Mark E. 2012. A systemic approach to deliberative democracy. Teoksessa John Parkinson ja Jane Mansbridge (toim.), *Deliberative Systems. Deliberative Democracy at the Large Scale*. New York: Cambridge University Press, 1–36.
- Steiner Jürg, Bächtiger Andre, Spörndli Markus ja Steenbergen, Marco R. 2004. *Deliberative Politics in Action. Analysing Parliamentary Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sunstein, Cass. 2003. The Law of Group Polarization. Teoksessa James S. Fishkin ja Peter Laslett (toim.), *Debating Deliberative Democracy*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 80–101.